

Forskning, utveckling och kunskap

Intervju med Carola Lemne

”Man måste ständigt ifrågasätta sig själv”

Den kliniska forskningens status ska höjas. Och kvinnorna ska få en större del av forskningsmedlen. Det är innebörden i ALF-avtalet. Carola Lemne vet hur teori ska omsättas till praktik.

Glamouren är långt borta i det slitna trapphuset i nummer 50, administrationsbyggnaden på Danderyds sjukhus. Sjukhusets VD Carola Lemne sitter längst bort och det är inte särskilt tydligt skyltat. Men kring VD:n själv är det en del glamour. Hon listas ständigt som en av Sveriges mäktigaste kvinnor, och utsågs tillsammans med Jan Guillou och Meg Tivéus till Årets marknadsledare 2004.

Med en doktorsavhandling om blodtryck och en chefskarriär i läkemedelsbranschen bakom sig sitter hon fortfarande efter fyra och ett halvt år kvar på en av Vårdsveriges mesta katapultstolar. Varför är jobbet som sjukhuschef så svårt?

– För att det är här, i sjukhusledningen, som verklighet och politik möts. I sjukhusverksamheten är långsiktigheten viktig och man kan inte ändra så fort. I politiken vill man göra reformer efter dagsläget.

På Danderyds sjukhus tar man hand om, utbildar i och forskar kring ”vanliga” sjukdomar. Varje år görs cirka 250 000 läkarbesök, över 27 000 patienter läggs in för behandling och det sker drygt 5 700 förlossningar. Men Carola Lemne själv har ett tydligt forskningsintresse. Hon sitter i styrelsen i Stiftelsen för strategisk forskning och hon har varit ordförande i en av beredningsgrupperna som jobbat fram det nya ALF-avtalet – det som bestämmer hur pengarna till medicinsk forskning och utbildning ska fördelas i länet. Hon är nu ordförande i den beredningsgrupp för Forskning och Utveckling som skall hjälpa landstingets och KI:s ALF-ledningsgrupp att hantera resurserna på bästa möjliga sätt.

Det rör sig om cirka 480 miljoner kronor som sjukhusen får i ersättning av staten för den plats och de resurser de erbjuder forskning och utbildning, plus nästan lika mycket som landstinget skjuter till, alltså sammanlagt drygt 900 miljoner kronor. I det nya avtalet finns än så länge inte mer pengar än tidigare men den kliniska forskningens roll har stärkts.

– Dels har vi skrivit in att det ska finnas en tydlig koppling mellan den kliniskt inriktade medicinska forskningen och de behov som finns i hälso- och sjukvården. Dels har vi sagt att vi vill att vetenskapliga rön ska få snabbare genomslag i praxis. Att de snabbt ska komma patienterna till nytta.

Carola Lemne tycker att den kliniska forskningen varit styvmoderligt behandlad.

– Det har varit lättare att få anslag för forskning vars resultat snabbt kan publiceras i viktiga tidskrifter. Sysslar du med klinisk forskning måste du kanske studera effekter under fem års tid. Det är otacksamt långsamt men, icke desto mindre, oerhört viktigt för patienterna.

I det nya ALF-avtalet har man lagt till ett kriterium för bedömning av forskningsprojekt.

– Det nya är ”patientnytta och tillämpning”. Här poängsätts sådant som hur nära klinisk tillämpning projektet är, tvärvetenskaplighet, och klinisk anknytning.

En annan het fråga är jämställdheten. Där har man skrivit in att forskningsresultaten ska komma alla till del, män och kvinnor, flickor och pojkar.

– Vi måste bevaka fördelningen av projektmedel. Om 25 procent av de sökande forskarna är kvinnor - då bör ungefär lika mycket av anslagen gå till kvinnor.

Samtidigt har man stärkt och formaliserat samarbetet mellan universitet och landsting. Pengarna ska från och med nu delas ut i samråd. I ALF-avtalet står det också att man vill att ”ett vetenskapligt synsätt ska genomsyra vården på alla nivåer”.

– Det betyder att man eftersträvar ett kritiskt förhållningssätt till det man gör. Att man ständigt ifrågasätter sig själv, utvärderar det man gör och förbättrar sig systematiskt.

Hur får man det att bli så?

- Man måste ställa rätt frågor. I vården talar man gärna om sina ”profilområden”. Men vi frågar oss sällan hur vi vet att det är ett

profilområde. Man kan till exempel inte nöja sig med svaret att ”vi utför flest hjärtoperationer i landet”. Istället måste man diskutera hur *bra* man gör det. Om man skulle kunna göra på något ännu bättre sätt. Gör man det blir medarbetarna intresserade och engagerade.

Text: Annika Persson

Målformuleringar i ALF:

- Den kliniskt inriktade medicinska forskningen skall ha en tydlig koppling till hälso- och sjukvårdens behov.
- Ett vetenskapligt synsätt skall genomsyra vården på alla nivåer.
- Tiden för överföring av vetenskapliga rön till klinisk praxis skall väsentligen kortas.
- Forskningen skall hävda sig väl internationellt och följa GCP-standard.
- Kompetensutveckling i hälso- och sjukvården skall stärka.

Uppdrag och mål

Landstinget finansierar forskning, utveckling och utbildning (FoUU) inom flera verksamhetsområden. Inom hälso- och sjukvården är detta en integrerad del av verksamheten.

Tillsammans med ansvaret att driva en väl fungerande hälso- och sjukvård har landstinget också ett ansvar för att vården ständigt utvecklas och förbättras. Därför satsas stora ekonomiska resurser på forskning, utveckling och utbildning inom detta område.

Ett relativt omfattande forsknings- och utvecklingsarbete finansieras också inom AB Storstockholms Lokaltrafik och bedrivs inom området regional planering.

Hälso- och sjukvården

Den forskning, utveckling och utbildning som landstinget bedriver inom hälso- och sjukvård har betydelse för hela landet och är på vissa områden även internationellt banbrytande.

En viktig orsak till framgången är det långvariga samarbetet med Karolinska Institutet (KI), Sveriges enda medicinska universitet. En levande dialog och ett reglerat samarbete med läkemedelsindustrin är också av stor betydelse.

Landstingets fokus för den kliniska forskningen är att den ska ha tydlig koppling till hälso- och sjukvårdens behov. Det innebär att forskningen inriktas på de områden som är aktuella i samhället och som påverkar behoven inom hälso- och sjukvården idag och i framtiden. Exempel på sådana områden i dagsläget är allergier, fetma och åldrandets sjukdomar.

Landstinget har även ett särskilt ansvar att öka kunskapen inom folkhälsa. Samhällsmedicin, en organisation inom landstinget, bevakar och rapporterar om hälsoläget hos befolkningen. I uppdraget ingår också att utveckla och stödja det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i länet. Verksamheten är nära knuten till Karolinska Institutet. Samhällsmedicin är verksam inom en rad olika områden, exempelvis alkohol och droger, mat och fysisk aktivitet, arbetsliv, jämlik hälsa, sexualitet och tobak. Från och med den 1 januari 2005 byter verksamheten namn till Centrum för folkhälsa.

Landstingets utbildningar

Landstinget har del i ansvaret för de vårdutbildningar som bedrivs inom regionens gymnasie- och högskolor, främst genom att tillhandahålla professionell handledning och kliniska utbildningsplatser, det vill säga den del av utbildningen som sker i sjukhusmiljö.

Förutom delaktigheten i vårdutbildningarna driver landstinget två naturbruksgymnasier, Berga och Säbyholm, på uppdrag av kommunerna i länet. Utbildningen vid dessa skolor ger grundläggande kunskaper inom jordbruk, skogs- och trädgårdsnäring, miljö- och naturvård samt djurvård och hästhållning. Skolorna utbildar sammanlagt cirka 600 elever per år.

Året som gick

Under 2004 satsade landstinget och staten cirka 900 miljoner kronor på forskning, utveckling och utbildning inom hälso- och sjukvården. Två tredjedelar av pengarna investerades i forskning och utveckling och en tredjedel i utbildning.

Landstinget ger också stöd till forskningsstiftelser, olika kunskapscentra samt riktade bidrag. Man har, exempelvis, sedan lång tid medverkat vid finansieringen av Novumstiftelserna på Södertörn, som arbetar med forskning inom biomedicin och närliggande områden.

Under året har nya former för den kliniska utbildningen prövats. Huvudhandledaransvar har införts och vårdpersonal bjuds in för att undervisa vid högskolan, allt i syfte att uppnå en närmare samverkan mellan de teoretiska och de praktiska delarna av utbildningen.

Nytt avtal med Karolinska Institutet

Den första april 2004 skrev Stockholms läns landsting ett avtal med Karolinska Institutet om ett bredare och djupare samarbete. Detta kompletterar ALF-avtalet, det nationella avtal som reglerar statens ersättning till landstingen för deras medverkan i läkarutbildningen och den kliniska forskningen.

Genom det nya avtalet har en gemensam organisation byggts upp för att styra forsknings-, utvecklings- och utbildningsarbetet. Ett särskilt utskott för detta område (FoUU-utskottet) har också bildats inom landstinget.

Genusperspektiv

I samarbete med KI har ett nytt system för fördelning av forsknings- och projektmedel tagits fram. Genom det nya systemet prioriteras bland annat genusperspektivet och patientnyttan genom kravet att forskningsresultaten skall komma både kvinnor och män tillgodo, ur såväl biologisk som social synvinkel. Projektanslagen skall också fördelas jämt mellan kvinnor och män i relation till andelen sökande. Det nya resursfördelningssystemet kommer att gälla ansökningar om projektmedel från och med 2005.

Några vägledande punkter

Följande punkter är vägledande i landstingets framtida samarbete med Karolinska Institutet och för arbetet inom forskning, utveckling och utbildning.

- Stockholms- och Mälardalsregionen skall vara internationellt konkurrenskraftig inom medicinsk forskning, bioteknik och sjukvård.
- Den kliniskt inriktade medicinska forskningen skall ha en tydlig koppling till hälso- och sjukvården.
- Ett vetenskapligt synsätt skall genomsyra vården på alla nivåer.
- Tiden för överföring av vetenskapliga rön till klinisk praxis skall väsentligt kortas.
- Forskningen skall hävda sig väl internationellt och följa GCP-standard, vilket är en internationellt vedertagen kvalitetsstandard.
- Kompetensutvecklingen i hälso- och sjukvården skall stärkas genom att landstinget och Karolinska Institutet tar ett gemensamt ansvar för utbildningen.
- Genusperspektivet skall integreras i all verksamhet inom forskning, utveckling och utbildning. Det innebär att jämställdhet skall beaktas i alla beslut. Projektanslagen skall fördelas jämt mellan kvinnor och män i relation till andelen sökande.

Regional planering

Inom området för regional planering bedriver landstinget några mer forskningsnära projekt utöver dem som beskrivs i kapitel fyra. Ett av dessa är att utarbeta och testa metoder för att mäta individens upplevelse av olika skogs- natur- och friluftsområden. Resultaten används för att planera storstadens friluftsområden efter människans rekreationsbehov.

AB Storstockholms Lokaltrafik

AB Storstockholms Lokaltrafik bedriver forskning och utveckling inom en rad olika områden. Under 2004 låg fokus på följande:

- Nya drivmedel för bussar (bränsleceller och biogas)
- Bättre framkomlighet för stombussarna, det vill säga SL:s viktigaste linjer - de som trafikeras med långa, blå bussar
- Minskat underhållsbehov av spårtrafiken
- Realtidsinformation till resenärerna
- Marknadsföring som direktbearbetning av vissa kundgrupper

Under året bildades en grupp inom SL som bland annat ska samordna olika önskemål om SL:s deltagande i forskningsprojekt. Gruppen ska också utarbeta program för forskning och samarbete med universitet och högskolor.

Framtiden

I en allt mer internationaliserad värld kommer samarbeten mellan regioner och universitet att bli viktigare för att bedriva forskning, utveckling och utbildning på ett konkurrenskraftigt sätt. Landstingets nya samarbetsavtal med KI är därför ett stort framsteg för den framtida hälso- och sjukvården i såväl Stockholmsregionen som ur ett nationellt och internationellt perspektiv.

Sammanläggningen av Huddinge Universitetssjukhus AB och Karolinska sjukhuset kommer att stärka länets forskningsverksamhet. Resurserna samlas, vilket stärker den patientnära forskningen, det vill säga den som kommer till direkt nytta för patienterna, i form av effektivare och bättre vård och behandling.

Under 2004 togs beslut att bilda en ny kunskapsorganisation inom Landstinget, Forum för kunskap och gemensam utveckling. Det övergripande ansvaret blir att bidra till förnyelse av hela den landstingsfinansierade vården. Genom att samla kunskapsgenererande enheter ska Forum skapa bättre förutsättningar att driva angelägna utvecklingsinsatser. Syftet är att kunskap som genereras av forskning och utvecklingsarbete ska tas tillvara och komma till praktisk nytta för vården ännu snabbare.

Lokaltrafiken fortsätter att satsa på forskning och utveckling av miljövänliga drivmedel. Även övriga forsknings- och utvecklingsområden som prioriterats under 2004 kommer att stå i fokus också under 2005. En tydlig strategi ska formuleras för att möjliggöra ett mer målinriktat

forskningsarbete. Samverkan med forskningsfinansiärer, universitet och högskolor kommer att utvecklas.

Fakta

Exempel på forskningsresultat inom hälso- och sjukvård 2004

Forskningsresultat/genombrott 2004	Framtida betydelse
Identifiering av gen som är funktionsstörd vid astma.	Framsteg för astmaforskningen som nu kan koncentreras till denna specifika gen.
Upptäckt av specifik östrogenreceptor samt hur denna påverkar dels immunsystemet, dels reglerar prostatakörtelns tillväxt.	Direkt medicinsk betydelse för utvecklingen av läkemedel mot flera autoimmuna sjukdomar, bland annat Crohns sjukdom och ulcerös colit.
Identifiering av enkel och billig metod att undvika ohälsosamt sjunkande kroppstemperatur, vid operationer under narkos. Bibehållen kroppstemperatur under operationen minskar betydligt risken för postoperativa komplikationer.	Möjlighet att förkorta den genomsnittliga sjukhusvistelsen efter operation under narkos med 2,5 dagar. Detta har positiv effekt på såväl vårdkostnader som patientnytta.
Identifiering av förändrade rutiner som märkbart reducerar risken för lungkomplikationer, i samband med operation med muskelavslappande läkemedel.	Möjlighet att förkorta den genomsnittliga sjukhusvistelsen efter operation med muskelavslappande läkemedel, med i genomsnitt fem dagar per patient tack vare minskad andel postoperativa komplikationer.
Vetenskapligt bevisad nytta av förenklad behandlingsmetod, av patienter med allvarligt minskad lungkapacitet.	Minimering av tekniskt avancerad hjärt- och lungmaskinbehandling och vårdtid reducerad med i genomsnitt tre dagar.

Några andra exempel på årliga resultat av landstingets FoU-verksamhet

Varje år...
... avläggs cirka 200 doktorexamina.
... avläggs cirka 45 licenciatexamina.
... erhålles cirka 60 nya docentkompetenser.
... erhålls cirka 339 000 kronor genom externa forskningsanslag från forskningsråd och dylikt.

... erhålls cirka 505 000 kronor genom andra externa forskningsmedel, till exempel genom donationer.
... erhålls cirka 66 000 kronor genom externa forskningsanslag avseende ersättning för genomförda läkemedelsprövningar.
... publiceras cirka 3 650 vetenskapliga artiklar.
... publiceras cirka 800 övriga artiklar.
... genomförs cirka 60 specialistkompetenskurser för specialistutbildning av läkare.
... genomförs cirka 260 fort- och vidareutbildningskurser.
... genomförs cirka 100 forskarutbildningskurser.

Tabell: FoUU-intäkter förmedlade av Stockholms läns landsting 2004.

